

СУЧАСНІ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТИ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ

Як передбачають аналітики світового рівня, популярність онлайн-заходів у 2024 році продовжуватиме зростати¹. Після карантинних обмежень цифровий формат взаємодії на наших очах перетворюється у буденність. Навіть якщо в такому форматі не буде великої необхідності, то за своєю зручністю він обійде очні заходи та прямі трансляції. Зокрема онлайн-конференції залишаться з нами надовго, якщо не назавжди.

Не минули вказані тенденції й парситипативні процеси. Спершу через спалах COVID-19, а з 24 лютого 2022 року внаслідок повномасштабного вторгнення в Україну багато заходів та інструментів громадської участі почали реалізовуватися в онлайн-форматі.

Найбільш поширеними онлайн-інструментами партисипації в Україні сьогодні є такі (перелічені не за важливістю чи розповсюдженістю практик застосування, а за абеткою):

- бюджет громадської участі: онлайн-голосування;
- громадська експертиза;
- громадські обговорення: онлайн-обговорення та електронна пошта;
- електронні петиції;
- звернення громадян;
- звітування міського голови та депутатів: онлайн-трансляції;
- зустріч депутата з виборцями: онлайн-трансляції;
- ідеї, ініціативи;
- консультативно-дорадчі органи, робочі групи: онлайн-голосування;
- прийом посадовців: онлайн-запис;
- публічні консультації;
- сесії міської ради, засідання депутатських комісій, виконкому: онлайн-трансляції;
- соціологічні опитування: онлайн-опитування, гугл-форми.

Начебто інструментів є досить багато, проте деякі з них схожі саме в застосуванні онлайн-підходу. Зокрема у багатьох містах **звітування міського голови та депутатів, зустріч депутатів з виборцями, сесії міської ради, засідання депутатських комісій, виконкому** останнім часом відбуваються через **онлайн-трансляції**. Наприклад, сесію Миколаївської міської ради можна переглянути в YouTube (<https://www.youtube.com/@mykolaivrada>).

Перший в переліку вище — громадський бюджет. Для українських громадян найактуальнішою та найбільшочішою завжди була й залишається проблема розподілу бюджетних коштів. Пересічні громадяни не могли брати участь у цьому процесі, але підозрювали нечесність причетних до розподілу бюджету осіб. Через відсутність достатнього розуміння у простих громадян складного бюджетного процесу збільшилася недовіра до влади та задіяних у розподілі бюджету осіб. Тобто далеко не всі люди знають про джерела надходження коштів до бюджету і на яких засадах вони можуть бути витрачені.

Підхід, коли самі мешканці пропонують і затверджують проекти міського розвитку, має назву **партисипаторний бюджет (бюджет участі, громадський бюджет)**.

Ще до повномасштабного вторгнення у багатьох містах партисипаторний бюджет став звичною практикою й успішно застосовувався не лише в міських, а й в селищних та сільських громадах низки областей, у т. ч. і в Харківській області. У зв'язку з воєнним станом місцева влада відклала значну кількість ініціатив на невизначений час. Наразі з 17 міських громад Харківської області програму громадського бюджету повністю відновили лише в одній – Первомайській. На конкурс бюджету участі у цій громаді подали 26 проектів. Більшість із восьми проектів-переможців спрямовано на розвиток дітей та молоді (<https://www.prostir.ua/?news=byudzhet-uchasti-v-umovah-vijny-yak-na-harkivschyni-rozpodilyayut-koshty-na-hromadski-initsiatyvy>).

Розуміючи важливість детальної інформації про партисипаторний бюджет, спеціалісти IMP підготували окремий буклет **«Громадський бюджет участі: як запровадити та реалізовувати громадські ініціативи»**, що розповсюджуватиметься цільовими громадами у друкованому та електронному вигляді. Більш детально з цим та іншими матеріалами можна ознайомитися на [сайті](#) IMP.

Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади є важливою складовою механізму демократичного управління державою. Громадськість через власні асоціації, об'єднання може долучитися до оцінки результатів впровадження суспільної / державної політики. Аналізуючи діяльність владних структур, вносячи свої пропозиції, організації громадянського суспільства сприяють поліпшенню чинної суспільної / державної політики або ініціюють її зміни. Найчастіше громадська експертиза стосується нормативно-правових актів в галузі екології, водних ресурсів, містобудівної документації тощо.

Громадські обговорення проводяться зазвичай на вебпорталах міських рад. Так, на порталі Одеської міської ради «Соціально активний громадянин» (<https://www.citizen.omr.gov.ua>) у спеціальному електронному сервісі з 25 квітня до 25 червня 2023 року проходило електронне громадське обговорення щодо перейменування об'єктів топоніміки м. Одеса. Процес електронного обговорення відображався в режимі реального часу. До участі в електронному обговоренні допускалися члени територіальної громади м. Одеса, які на момент обговорення досягли 18 років, місце проживання яких зареєстровано / задекларовано на території м. Одеса. Електронний сервіс «Громадське обговорення» є загальнодоступним та передбачає створення особистого онлайн-кабінету для здійснення процедури електронного обговорення.

Електронна петиція – адресна пропозиція, актуальність якої для громади визначається кількістю набраних голосів, необхідних для її розгляду. Це досить нова форма звернення до органу державної влади чи органу місцевого самоврядування з питання, що належить до компетенції ОМС. Подається через сайт відповідного суб'єкта владних повноважень або вебсторінку громадського об'єднання, де надалі збиратимуться підписи на підтримку такого клопотання.

Звернення – це теж адресна індивідуальна або колективна пропозиція, запит, скарга, подяка, актуальність якої для всієї громади не підтверджена.

Обидва онлайн-інструменти демонструють інтерес громадськості до важливого питання, сприяють налагодженню безпосередньої комунікації влади із громадськістю. За допомогою петицій та звернень влада отримує розуміння, чого саме хоче громадськість. Через електронні петиції та звернення влада може отримати від людей слушні зауваження, пропозиції, варіанти розв'язання проблеми.

Електронні петиції є дуже важливим онлайн-інструментом громадської участі. Тому спеціалісти IMP розробили окремий матеріал **«Як подати електронну петицію, щоб її підтримала громада»** (ця та ін. статті доступні на нашому [сайті](#)).

Приклад петиції до Кабінету Міністрів України

<https://petition.kmu.gov.ua/petitions/5980>

ЗАЛИШИТИ ВИПЛАТИ ВПО ІНВАЛІДАМ 3 ГРУПИ, ЇМ І ТАК ВАЖКО.

Соціальна політика. Соціальний захист населення

Зміст петиції || Підписанти

Залишити виплати ВПО інвалідам 3 групи їм і так важко, не треба робити ще гірше.

Петиція №41/005980-24еп

Дата початку збору підписів: 29 січня 2024 р.

До кінця збору підписів залишилось: 88 днів

Завдяки можливості публікації **ідей та ініціатив** громадськість отримує механізм, що уможливорює запропонувати свої проєкти змін. Джеймс Альтушер — американський засновник понад 20 компаній, успішний підприємець, автор бестселерів (написав 17 книжок) і відеоблогер якось сказав: «Ідеї - це головна валюта життя». Ідеї та ініціативи, які висувуються з боку громадськості, не є обов'язковими до впровадження місцевою владою. Тому громадяни можуть надавати безліч різноманітних ідей, серед яких влада може обрати, наприклад, типові, що висвітлюють проблематику у громаді, або інноваційні, або взагалі унікальні, які виявляться валютою життя для громади.

На Черкащині втілили просту, але дуже практичну ідею і створили безпечну та комфортну міні-пральню для внутрішньо переміщених осіб, яка наразі полегшує їм життя. До того ж, така пральня — це можливість знайомства, спілкування та гуртування. Вимушені переселенці телефонують, записуються, і, згідно із графіком, приходять прати. Люди користуються машинками та пральним порошком безкоштовно, за світло платить сільська рада, вода — зі свердловини. (<https://www.prostir.ua/?focus=svitlana-litvinchuk-koly-zbyrajemos-to-z-malenkoji-dumky-rozvyvajemo-velyki-ideji>).

Консультативно-дорадчий орган, робоча група — це орган, який створює певна державна структура, органи виконавчої влади на місцях або органи місцевого самоврядування для поглиблення консультацій, отримання експертної думки або думки громадськості з питань місцевого значення. Різноманітні громадські ради, координаційні ради, міжсекторальні робочі групи, інші структури, що створюються на базі органів влади на постійній основі або для розв'язання конкретних проблем, безпосереднього впливу на владу не мають, однак можуть надавати певні рекомендації щодо того чи іншого питання та, найголовніше, тримають руку на пульсі громади.

Наприклад, добре себе зарекомендували молодіжні ради. Молодіжна рада — консультативно-дорадчий орган при органі місцевого самоврядування, який займається формуванням та реалізацією молодіжної політики на місцях. Молодіжні ради дають можливість знайти односторонців, впливати на рішення у молодіжній політиці та перспективи самовдосконалення й розвитку громади (<https://www.prostir.ua/?news=scho-take-molodizhni-rady-ta-chomu-vony-je-vazhlyvym-instrumentom-vplyvu-molodizhnoho-holosu-na-suspilstvo-naskilky-molod-obiznana-schodo-molodizhnyh-rad-ta-jih-perevah>).

Онлайн-консультації є порівняно новим та цікавим способом участі громадськості. Консультації дають змогу представникам громади долучатися до розв'язання місцевих проблем, надавати свої пропозиції та зауваження до проєктів владних рішень. Це підвищує рівень довіри до місцевої влади. Громадяни також мають можливість самостійно оцінити пропозиції, запропоновані іншими. Перемагає та пропозиція, яка отримує найбільшу підтримку громадськості. Голосування сприяє посиленню легітимності відбору пропозицій.

Онлайн-опитування — корисний інструмент для розуміння того, які питання є більш пріоритетними для громадян залежно від їхнього статусу, віку, статі, освіти, місця проживання, доходу тощо. Онлайн-опитування сприяє прозорості та відкритості даних. Цей інструмент громадської участі дозволяє також контролювати процес дослідження громадської думки та зберігання й використання даних. Рівень участі в опитуваннях, як правило, нижчий, ніж під час голосування за петиції, адже від громадян вимагається більше часу та уваги.

Прийом посадовців. Онлайн-запис — це фахова консультація в режимі онлайн від профільних спеціалістів. Для цього необхідно обрати фахівця, до компетенції якого відноситься питання, та заповнити апікаційну форму. Зазвичай запис на прийом здійснюється не пізніше ніж за два робочі дні до онлайн-консультації. На вказану електронну адресу прийде запрошення на онлайн-зустріч із датою та часом, коли треба перейти за посиланням. За наявності хорошого інтернету це дуже простий та ефективний інструмент: не треба чекати в черзі, а фахівець з меншою ймовірністю відволікатиметься на телефонні дзвінки, що відбувається доволі часто під час «живого» прийому.

Google Forms (гугл-форми) — це безкоштовний онлайн-сервіс тестів, опитувань, форм реєстрації на заходи та отримання зворотного зв'язку. Анкета Google одночасно дозволяє створювати звіти. Усю інформацію, яку вносять респонденти, можна вивантажити в Google Таблиці. Завдяки такій функції гугл-форм можна швидко проаналізувати відповіді з мінімальними витратами часу й зусиль. Для використання гугл-форм потрібно мати обліковий запис Google.

Таким чином ми описали основні онлайн-інструменти громадської участі. Використовуючи той чи інший з них, важливо пам'ятати, що представники (-ці) вразливих груп, наприклад ті, які проживають у сільській місцевості, на території уздовж лінії зіткнення, жінки та чоловіки старшого віку можуть мати обмежений доступ до онлайн-ресурсів і потребують додаткової підтримки. Наприклад, можливості публічного доступу до інтернету або наявності альтернативних способів участі.